

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Parallela Geographiae Veteris Et Novae

Parallela Geographica Italiae Veteris Et Novae

Briet, Philippe

Parisiis, 1649

Sect. 1. Historica huius familiæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13120

FLVVII VARVS: *il Varo*, nobis *le Var*, Prouinciæ nunc & Italiae aliquâ ex parte, sed exiguâ limes.
 COMI. Recipit } Esteronem: *Esteron*.
 Fluios } Tineam: *Tinea*, de quo supra.
 TATVS sequentes } Vesuuiam: *Vesubia*.
 Palius: *Palion*, ad Nicæam cadens.
 NICÆ- Liuentia: *Liuenza*, qui ex monte ortus, vbi vallem ad
 Brigam rigauit, deficit & disparet haustus cuniculo.
 ENSIS. Rottus: *Rotta*, Saogrium alluens, qui & Biberam forbet *Bibera*.

§. 3. De ditionibus Familiae Mantuanae.

SECT. I. Historica huius Familiae.

QUÆCVMQVE de hâc familiâ tractari solent in re Geographicâ ad tria capita reuocari possunt, *Ducatum Mantuanum*, *Ducatum Monferratensem*, & *ditiones Principum Gonzagarum*, seu *Mantuanorum*.

NVM. I. De Duce Mantuae, & Agro Mantuano.

ORIGO huius Ducatus, qui antea Marchionatus erat cedit in annum Christi 1318. quando vrbs Mantua variis iactata casibus summâ populi voluntate Ludouicum Gonzagam accepit dominum, eiectis Bonacolsinis Tyrannis ope maximè Canis Scaligeri Principis Veronensis. Ipse eiusque successores *Capitanei Mantuæ* tantùm dicti sunt vsque ad Ioannem Franciscum, quem Sigismundus Imperator anno 1432. Marchionem Mantuæ dixit. Is obiit anno 1444. & inter quatuor filios principatum suum diuisit, de quo mox in quantitate huius ditionis. Marchionum porro nomen hæsit in hac familiâ vsque ad annum 1530. quo Carolus V. Imp. Fridericum Gonzagam Mantuæ Ducem creauit.

PRINCIPES MANTVANI. Superuacaneum puto hîc texere seriem Principum Mantuanorum ante Fridericum primum, quoniam illa ad rem nostram minùs pertinere videtur. Hanc tibi per synopsin proponimus, quam vt puto non negliges, à Friderico I. Duce ductam.

			FRANCISCVS } obiit ille sine liberis, quidam tamen Dvx II. } ei tribuunt Fridericum.
FRIDE- RICVS GON- ZAGA Primus DVX Mantuae, Cui ex Margari- ta Boni- facij Se- cundi Montis- ferraten- sis sorore nati sunt	GVI- LIEL- MVS Dvx III. ex Leonora Imp. Ferdinandi filia LV- DO- VICVS, cui ex Henrietâ Niuernensi geniti sunt	VIN- GEN- TIVS Dvx IV. obiit 1512. CAROLVS Niuernensis & Rhetelensis Dvx VIII. cui ex Catharina Lotharinga nati sunt CATHARINA Vxor Henrici Aurelianensis Ducis Longauillæ. HENRIETA Vxor Ducis Meduani.	FRANCISCVS Dux V. qui ex filia Ducis Sabaudiaë genuit <i>Mariam</i> quæ nupsit Carolo Niuernensi. FERDINANDVS Dux VI. primùm Cardinalis: obiit sine liberis. VINCENTIVS Dux VII. olim E- ques Melitensis: obiit ante eum filius Franciscus, qui duxerat Margaritam Sabaudam; itaque eo mortuo recurrendum fuit ad Carolus Niuernensem filium Ludouici filij Friderici Gongagæ Primi Ducis. FRANCISCVS Dux Rhetelij, qui ante patrem obiit. CAROLVS II. Dux Mantuae IX. duxit Mariam filiam Francisci Ducis V. CAROLVS III. Dux X. iam ab anno 1637. rerum potitur. FERDINANDVS Dux Meduanus. MARIA Regina Poloniae. ANNA quæ Palatino nupsit. BENEDICTA Abbatissa.

QUANTITAS. Ditio olim Gonzagarum extensior fuit quàm in præsentia nobis exhibetur, vt colligitur ex testamento Ioannis Francisci primi huius tractus Marchionis, quod videre potes in libello de Italia Principibus.

Nunc verò maxima eius *longitudo* extenditur ab oppido Ostiano *Vstiano* in limite Cremonensi, & Brixiano, ad Fichariolum *Ficaruolo* in limite Ferrariensi, quæ extensio dat gradum vnicum

cum 15. minutis, ac proinde 75. mil. pas. leucas Franc. 37. $\frac{1}{2}$, Germanicas 18. cum $\frac{1}{4}$. *Latitudo* verò à Castilione Stiueræo *Castiglione de la Stiueræ*, in limite Brixiano, ad Nouellariam, cuius status ad hanc familiam pertinet, in limite Rhegiano, 36. minutorum extensione, hoc est 36. Mil. Pass. leucarum nostratium 18. Germanicarum 9.

QUALITAS. Regio hæc vniuersa frumento abundat, & tantâ copiâ, vt vicinas ditiones nullo negotio alere queat. Vinum hîc minùs generosum est, & ferè austerum. Abundat hæc quoque ditio armento & pecore, quia pascuis læta. Linum etiam hîc plurimum, & copiosum prouenit. Laudantur pariter panni Mantuani qui magni fiunt Venetiis, item & Tapetes ex lanâ & serico totâ Europâ celebrati. Quanta reperiatur hîc piscium copia, id vnum arguit, quod ex piscatoribus lacus Mantuani 9. librarum millia Princeps colligit, eâ conditione, vt quantum voluerit in mensam suam referuet assibus duobus persolutis in singulas libras.

MORES. Equites peritissimi sunt Mantuani, & ad domandos equos à naturâ facti videntur esse. Creduntur vulgò ingenij hebetioris ob cæli grauitatem & crassitiem, certè ad literas minùs idonei iudicantur quàm ad res gerendas, & familiam rectè disponendam.

POLITIA. Hic Princeps à nemine pendet nisi ab Imperatore, cuius se vicarium perpetuum in Italiâ nuncupat, quia anno 1624. ab Imperatore factus est eius Vicarius per Italiam, quo officio hætenus Dux Sabaudix functus erat. Aula eius inter Principes Italoeminet. Seruatur à 50. peditibus Prætorianis, & Equitum Itolorum alâ. Dux caput est ordinis Sanguinis Christi, quem instituit Vincentius Dux VII. anno 1608. Educere potest ex agro Mantuano 800. equites, peditum 12. millia. Eius Consilium ex 7. Doctoribus constat: hi lites omnes & controuersias dirimunt, & ad eos à præfectis prouocatur, vulgò *Podestas*. Mantuæ rei Cibarix Præfectus *Prouidador* magnæ est auctoritatis. Reditus eius Ducatus ante aliquot annos erat ducenties & quinquagies mille libræ; nunc dicitur in præsentiam imminutus. De reitu Montisferati, & militiâ dicemus numero 3.

NVM. 2. De Minoribus Principibus Mantuanis, seu Familie
Gonzagarum.

DUX GVASTALLÆ annui reditus habet in agro Mantuano 20. librarum millia, & vnicam urbem ad hoc vsque tempus habuerat Guastallam cum aliquot castris. Sed quoniam de iure Ducatus Mantuani disputabat, accepit à Carolo Niuernensi Oçtauo Duce tria oppida *Luzzara*, *Suzzara*, & *Reggiuolo*, quæ eius ditionem eximiè auxerunt. Est quoque Princeps ARIANI, & Dux MOLETTÆ in regno Neapolitano, & inde sibi conficit centum librarum millia.

DUX SABVLONETI *Sabionette*, urbem habet vnicam cum aliquot pagis. Iam possidetur à Caraffis nuptiarum iure, sed redimi potest à Duce Mantuano, aut Comite de *Bossolo* 800. aureis Mantuanis, aut nostratibus 400. Anni reditus habet 70. librarum millia, & totidem ex agro Neapolitano colligit, vbi Princeps est STILIANI *Stigliano*. Iam hæc ditio Nobilem Hispanum dominum agnoscit *D. Ramiro Nūnes de Gusman* Ducem quoque in Hispaniâ *Medinæ Turritæ*, de *Medina de las Torres*.

COMES NOVELLARIÆ *Nuvellara*, seu *Nouellara*, stringitur ditionibus *Rhegij*, & *Corregij*: eius regio populosa est, & diues: atque annui reditus 60. millia librarum habet.

PRINCEPS BOSSOLANVS, *Prince de Bossolo*, simul est Comes S. MARTINI, & Dominus *Riparolæ Furiensis* *Rivarolo di Fuori*, cum aliis quinque Burgis aut Pagis: 60. quoque librarum millia annui reditus percipit.

MARCHIO CASTILIONEVS, seu Castilionis Stiuerorum. *Castillon della Stiuère*, & Dominus Castelli *Ziphraei*, *Castel Ginfre*, quod oppidum ante aliquot annos ipse permuniit: in limite Brixianorum potitur, & 60. quoque librarum millia recipit annui fructus.

DOMINVS SOLFARINI, *Seigneur de Solfarin*, superiori conterminus est, & vnica tantùm vrbe potitur cum 30. librarum millibus.

Hi omnes summo iure vtuntur, & à nemine pendent nisi ab Imperatore, atque vt loquitur Notitia Principum Italiæ, potius in partes Hispanas, quàm Francicas inclinant.

NUM. 3. De Monteferrato, ditione Ducis Mantuani.

NOMEN, cur hoc inditum fuerit huic regioni, neque tradidit Merula, nec Blondus, nec Volaterranus, inquit Leander, qui sic dictum putat quasi *montem feracem*, ob miram fertilitatem: nam quod addit de ferro indignum est quod hîc inferatur, aded inspidum est & insulsum. Marchionatus fuit ad annum vsque 1575. quando Maximilianus Imp. Guilielmum III. Mantuæ Ducem, primum etiam Ducem Montisferrati dixit.

QUANTITAS agrè admodum statui potest propter eius partes in alias ditiones sese insinuantes, à quibus vicissim sæpè laceratur, atque aperitur: si tamen pingui Minerua loqui licet, *longitudo* eius desumitur à ruinis Polentiæ prope Clarascum *Cheras*, ad Gaium *Gauio*, agri Genuensis, quod spatium complectitur 25. minuta unius gradus maioris circuli, ac proinde 25. mil. pass. 12. leucas nostrates cum $\frac{1}{4}$, Germanicas sex cum $\frac{1}{4}$.

Latitudo consideratur à *Calizzano*, oppido in Apennini radicibus ad *Carponeto* vicum in Vercellenfili limite 70. mil. passuum, 35. leucarum Francicarum, 17. & $\frac{1}{4}$ Germanicarum.

QUALITAS. Non utar aliis quàm Merulæ verbis, quæ citantur ab omnibus Geographis. Monsferratus mons est perpetuis expansus iugis, totus amœnus & fructifer, omniumque rerum ad vitam vitium fertilis, & colonis admodum frequens, &c. Nihil hîc incultum propter soli bonitatem, & opportunitatem, &c. quanto magis ab amnibus Pado & Tanaro recedunt, tantò maiores amœnioresque campi, &c. ita *Merula*. Quibus addes ex recentioribus. Hîc tanta frumenti copia nascitur, ut & indigenis & magnis exercitibus alendis sufficiat. Oriza hîc quoque feliciter provenit. Vinum huius tractus cæteris Longobardicis antefertur. Neque hîc Balnea desunt multis morbis salutaria, inter quæ Aquensia cæteris præstant, & magnâ hominum frequentiam celebrantur Maio, atque Septembri mensibus. De iis agemus in Admirandis.

MORES. Huius regionis incolæ ingeniosi sunt, & solertes, bellicosissimi, & Principi suo addictissimi, quem amorem præ se tulerunt potissimum extremis hisce bellis. In negotiationibus ex-

cellunt; ac conuiujs & comotationibus dediti sunt, quò eos regionis vbertas impellit.

ORIGO huius Principatus vulgò refertur ad Aleramum, seu Valramum filium Vitechindi Ducis Saxonix, qui eò adduxit Adelaïdem *Alis*, filiam Othonis Primi, à quo postea regionem hanc obtinuit cum Præfecturâ, & Vicariatu Imperij in Italiâ. Ab eius successoribus Marchionatus hic deuolutus est in Theodorum Palæologum, Ioanne filio Guilielmi cognomento Magni, sine liberis mortuo anno 1305. Is enim Theodorum filium Andronici Palæologi Imperatoris, & sororis suæ Yolandæ instituit hæredem. Tum Marchionatus Montisferrati iacebat inter Alexandriam, & agrum Astensem: sed etiam ei se dedidere Casalenses S. Eua-sij cum se ab Imperio proscriptos viderent, propterea quòd cum Ticino, Albâ, Vercellis contra Imperatorem Henricum conspirassent. Ex Theodoro Guilielmus X. ortus erat. Is Casalium mœnibus sepsit, & ei obtinuit Episcopum à Sixto quarto anno 1474. Hæsit autem Marchionatus in familiâ Palæologorum, vsque ad annum 1535. quando mortuis omnibus masculis ex hac stirpe orta lis est de successione inter Ducem Sabaudix, Marchionem Salutarum, & Fridericum Gonzagam Mantuanum Ducem, de quorum iure ex stemmate Principum Montisferrati iudicabis: A Carolo V. Imperatore lis adiudicata est Friderico, & Casalenses qui tum volebant recuperare libertatem ei subiuncti sunt. Idem quoque tentauerunt Casalenses sub Francisco Guilielmi successore, sed spe suâ deiecti sunt apud Maximilianum Imperatorem, & auctores huius consilij solum vertere coacti sunt, quorum iterum consilia & conatus irriti cecidere: tumque Flaminius Palæologus spurius perpetuo carceri addictus est in Gotto oppido agri Mantuani. Atque exinde perduravit in familiâ Gonzagarum hic Marchionatus, nequicquam reclamante Sabaudis, & bello, atque scriptis ius suum persequente. Fœderibus quibusdam Ratisponensi scilicet & Clarascensi aliquid extorsit Sabaudus, sed iis nondum eius fames extincta est. Quanta autem bella ex iis cõtro-uer-sis enata sunt inter Francos & Hispanos nostri loquuntur Annales, atque Mercurij. Nunc verò Casalium seruatür à Francis, vt & Monsferratus, cui frustra Hispanus insidiatur, vnde tam saepe, quàm ignominiosè repulsus est.

PRIN-

PRINCIPES MONTISFERRATI à Theodoro Palzologo, vt superiores omittam, ita se habent.

THEODORVS PALZOLOGVS Primus Marchio, & author Familix	IOANNES Marchio Secundus	OTHO Secundus Marchio III. obiit sine liberis.					
		IOANNES II. Marchio IV. obiit quoque sine prole.					
		THEODO-	IOAN-	NES-	IA-	IOANNES Marchio VII. obiit sine liberis.	
						GVI-	IOANNA quæ nupsit Ludouico Secundo Marchioni Salutarum.
		LIEL-	MVS	Marchio VIII.	BLANCHA quam duxit Carolus Primus Dux Sabaudix.		
		RVS				CO-	BONIFACIYS Marchio XI. nullâ susceptâ prole mortuus est.
		Sc-	BVS	FACIYS	MANTUANUS		
		cun-				FACIYS	MANTUANUS
		us	CIVS	MANTUANUS	MANTUANUS		
		Mar-				MANTUANUS	MANTUANUS
chio	MANTUANUS	MANTUANUS	MANTUANUS				
V.				MANTUANUS	MANTUANUS	MANTUANUS	
	MANTUANUS	MANTUANUS	MANTUANUS				

POLITIA. In præsentia ditio illa per Francos Præfectos administratur, quos subinde mutari videmus. Dux enim Mantuanus agrè hanc defendere potest propter interiectam partem Ducatus Mediolanensis. Hinc peditum 15. millia, equites ferè mille colligere potest, omnes bellicosos, & in armis experientissimos.

Parall. Geogr. Tom. II.

M M m m m

Centum bellica tormenta Casalij habebat, & arma ad instruendum non leuem exercitum. Inde ante bella sibi 300. librarum milia annui redditus conficiebat, ac proinde ditissimus erat: nunc quid accipiat nobis est incompertum, aliis summam augmentibus supra modum, aliis imminuentibus. Hoc certè statui potest, si regiones omnes huius Principis connecterentur, paucos in Italiâ Principes ei futuros pares, sed interiacet Ducatus Mediolanensis, & ab Hispanis meritò sibi timere debet.

SECT. II. *Geographica descriptio ditionis Mantuanæ*

NVM. I. *Ducatus Mantuanus, òe Mantouian.*

- MANTVA:** *Mantouia*, nobis *Mantouie*, in lacu Mantuano, quem Mincius Fl. efficit hîc stagnans, 20. millium passuum ambitu; vrbs magna, diues & populosa, ad quam per pontes vel aggeres tantùm datur accessus, ideòque munitissima est. Hîc Ducis palatium tam amplum, tam magnificentum, vt 5. Reges hospitio possit excipere Duce ipso non excluso, nam 550. cubicula numerantur, omnia pretiosis stragulis, & aulæis vestita, & pleraque tribus ornamentis quæ subinde mutari possunt. Tres quasi vrbes in lacu ipso Mantuanam sepiunt *il Thè*, palatium magnificentum, *Borgo di Santo Georgio*, & *Porto Forteze*.
- V R-**
- BES**
- feu
- O P-**
- PIDA**
- &**
- V I L-**
- L Æ**
- BVRGVS FORTIS:** *Borgo Forte*, à Mantuanis oppidum
- Villa Marmioli:** *Marmiruolo*, magnificentissima prorsus à Friderico I. condita magno artificio, sed maiore sumptu. Aquarum hîc mirabilis lusus: vno verbo palatium ad Regem & Imperatorem simul excipiendum factum.
- Petola vicus:** *Pietola*, aliter *Pitalo*, ad oram lacus Mantuani cum Mincium effundit, olim pagus Andes Virgilij incunabulis clarus. Adiacet ei Virgiliana domus Duci perutilis, & ad vtilitatem potiùs quàm ad voluptatem culta.
- Formicofia:** *Formigofa* ad quam Mincius exit ex lacu Mantuano.